

Kokas Károly: NYUGAT, Egy irodalmi legenda - digitálisan

Egy nemzet kultúrtörténetének vannak ritka és "áldott" pillanatai, amikor mindazon erővonalak és személyiségek, amelyek más szerencsétlenebb korokban csak találkozhattak volna, együttesen alkothattak volna, valami csoda folytán tényleg hatalmas ívű alkotást tudnak létrehozni: a XX. század magyar irodalmának és minden bizonnyal egész kultúránknak egyik legnagyobb szellemi produktumát, a Nyugatot.

A Nyugat. Mára fogalommá vált ez a név, a minőség szinte elérhetetlen emblémájává nemesült a szellem emberei számára. Egy folyóirat, mintegy hatvan vastag kötet a szerencsésebb könyvtárak polcain. Talán nem is gondolunk rá, de igaz, hogy e századi irodalmunk "összes" és "válogatott" műveinek nagyon-nagy része, az irodalmi szöveggyűjtemények anyagának sava-borsa itt jelent meg először.

Nyugat. Már maga a név is telitalálat. Orientáció és iránymutatás. A programadó cikk, Ignotus legendás "Kelet népe" című írása mutatja, hogy nem csak hozni akar odaátról, de átvinni is akar: "A nap s az emberiség s a történelem keletről nyugatra tart. Kelet népének is ez az útja, s ha járja: azon nap alatt jár, annak az emberiségnek felese, annak a történelemnek alakítója, mint a legnagyobb nemzetek." A címlapon végigkíséri a lapot Beck Ö. Fülöp szép Mikes-émlékérme, amely sokaknak az egyszerű magyar deákot, a literátor hagyományt, másoknak a "bujdosót" jelentette, s azt, hogy a világitó gyertyafény és a toll mindenképpen megmaradt, lám a legzivatárosabb időkben is.

Az alapító és későbbi mindenek Fenyő Miksa írja: "A Nyugat nem légüres térben jött létre, - vagyis aki meg akarja írni történetét, az nem kezdheti azzal, hogy ekkor és ekkor összeült a Royal-kávéházban Osvát Ernő Fenyő Miksával és a második "fekete-pohárnál" - Osvátnál nyilván a harmadiknál, elhatározták, hogy folyóiratot alapítanak. Nem. A történetírónak messzebbre kell visszanyúlnia, s képet írni azokról a múlt század végén, a század elején megvolt politikai, kulturális és szociális viszonyokról, melyek determinálták a Nyugat létrejöttét, -- még ha ez a kép nem is rajzolódott ki teljes világossággal a Nyugat alapítói előtt."

A századforduló egyszerre konzervatív és szellemileg radikális világában több nekifutásra sikerül megalapítani a Lapot. A Hét, az Új Magyar Szemle, a Magyar Génius, a Jövendő és a Figyelő közegében jelenik meg az igény teljesen új folyóiraatra. "A Nyugat megindulásáig sehol sem volt otthonunk. A Nyugat azért jött létre, mert az előttünk járó generáció tudni sem akart rólunk." - emlékszik vissza a későbbi szerkesztő Babits. Móricz, aki a 30-as években szintén szerkesztőként jegyzi a lapot, ezt az érzést, állapotot így magyarázza a negyedszázados jubileumi ülésen: "Mikor huszonöt év előtt Ignotus, Osvát Ernő és Fenyő Miksa megalapították a Nyugatot, ezzel a tettel igen szükséges és aktuális szövet teremtettek meg. Az akkori fiatal generációnak adtak, íróknak és olvasóknak, levegőt és irodalmi létalapot."

Az 1933-as, az alapítás 25. évfordulóján készült fénykép ott van minden iskolai tankönyvben, lexikonban és irodalomtörténetben. Egy nagy fekete zongora (talán Ady "fekete zongorája"?) s körülötte ott van mindenki, a kor magyar irodalma: Kosztolányi, Babits, Móricz, Schöpflin és Karinthy, Füst Milán és Szép Ernő és a többiek. Valódi irodalmi Parnasszus, tényleg - ahogy Fenyő Miksa mondja picí ironiával - mintha a Raffaello vatikáni stanzái közül az Athéni iskola sajátosan magyar és irodalmi pillanatkép-variánsa volna.

Nyugat... Egy 1908-tól, a háborús Magyarország koráig, 1941-ig ívelő irodalmi folyóirat története, amely a magyar irodalom azon korszakán ível át, amelyhez csak a reformkor nagy nemzedéke (Kölcsey, Berzsenyi, Petőfi, Arany, Vörösmarty) fogható, nos ez önmagában páratlan kincset jelent. De ha ez a folyóirat a kor szellemi és irodalmi progressziójának állandóan megújuló fóruma is egyben, akkor nyilván többet adott önmagánál. A tankönyvek és irodalomtörténetek korszakokra

bontják ezt az időszakot, s a Nyugat első és második, majd harmadik nemzedékéről beszélve besorolhatják majd' az egész korabeli magyar irodalmat! Még a Nyugatban nem írókat, a Nyugathoz nem tartozókat is sokszor meghatározza a laphoz való viszonyuk. Ha áttekintjük pár mondatban a rideg tényeket, már a nevek és a műcímek pusztas felsorolása is laudáció gyanánt hat.

Nyugat. 1908. január 1-jén indult, főszerkesztője 1929-ig Ignóus volt, anyagilag Hatvany Lajos és Fenyő Miksa támogatta, fő kritikusa és egyben szellemi irányítója nagyon hosszú ideig Osvát Ernő volt. 1929-33 között Babits Mihály, Móricz Zsigmond és Gellért Oszkár közös szerkesztésében működött a lap, majd hogy '33-ban Móricz, '39-ben pedig Gellért otthagya a folyóiratot, Babits Mihály 1941-ben bekövetkezett haláláig egyedül vitte tovább a szerkesztést. A lap unikális újdonsága az volt, hogy az irodalmi értéket tekintette egyedüli rangadónak s ennek jegyében a minden korábbinál magasabb színvonalat kívánta zsinórmértéknek tekinteni. Mégis hatalmas vonzerőt gyakorolt a fiatalokra, mert elviselte, sőt bátorította a többféle hangot, mert a szerkesztők fontosnak tartották az írói autoritást, öntörvényűséget. Idézzük ismét Fenyő Miksát: "Akik a Nyugatot elindították útjára, nem gondoltak közjogi változásokra, de erősen hittek a gyökeres reform szükségességében szellemi téren, mert meg voltak győződve, hogy ez minden egyéb reform előfeltétele. Nem volt nekik pontozatokba foglalható reformprogramjuk. Nem volt koncepciózus elgondolásuk arról, hogy mi módon lehetne igazi városi polgárságot teremteni, hogyan lehetne az országot a vármegyék béklyóiból kiszabadítani, igazi parlamentáris alkotmányra szert tenni stb. stb. - ilyen charta nem lebeget szemük előtt... De egyet tudtunk, hogy mindaddig, míg azok szava, akik a szellem elitjét képviselik, elsősorban az írók, nem jutnak olyan tekintélyhez, hogy a nemzeti közvélemény az ő törekvésekben a nemzeti érzés kifejezését nem látja, addig semmilyen téren nincs meg a reform lehetősége. Egy ilyen szellemi atmoszféra megteremtésében látta a Nyugat főfeladatát."

A Nyugat, a lap azóta is itt van velünk, benne él a huszadi századi magyar irodalomban, csakúgy, ahogy annak háború előtti része benne megszületett. A művek a polcon, a versek a kötetekben mint megannyi idézet a Nyugataból, immár újabb és más sorrendben következve egymás után, mint OTT és AKKOR, amikor megjelentek. A Nyugat élő folyóirat volt, jól megkonstruált szerkezettel, rovatokkal és tele reflexiókkal részben az irodalmi, művészeti világra, részben korábbi önmagára. Ez az élő szövet, a sok szálon való egymáshoz kötődés csak az eredetiben tetten érhető. Tudták, hogy Ady Magyar Pimodanja Ignóus Kelet népétől csak húszoldalnnyira van? és hogy Babits, József Attila versei hogy fonnak körbe egy-egy jó novellát a fiatal Dérytől? Vagy hogy a korabeli színházi bemutatókat Schöpflin miként tűzi tollhegyre, miközben Kosztolányi Gelléri Andor Endre kötetéről értekezik, mellette meg éppen Kosztolányi kötetét Nagy Lajos veszi górcső alá? Közhelyesen hat, de attól még igaz: megelevenedik a Nyugat, hogyha kézbe vesszük az egykori számokat, s a lapozgató újabb és újabb revelációkkal szembesül.

Óriási hatású lap volt, de azt kevesen tudják, hogy kezdetben csak párszáz, később is csak párezer példányban kelt el. Az eredeti kiadás teljessége csak néhány nagyobb könyvtár kincse, az antikváriumok kirakataiban még egy-egy régebbi szám is csalogató látvány. A hatvan nagyalakú kötet, a benne rejtező 33 évfolyammal, hiánytalanul a lemezen van. A Nyugat - digitálisan.

/Az írás megjelent a "Nyugat 1908-1941, Egy irodalmi legenda - digitálisan" című ARCANUM CD-ROM-on/